

בני אנגמר

השבת והמועדים

א. הצגת הבעיה

בפרק כ"ג בספר ויקרא כתובים עפ"י סדר הזמן החל מחודש ניסן רשימת המועדים. סמוכה וקודמת לפרשת המועדים פרשת השבת. מן הכתוב ניתן להבין ששבת קשורה למועדים שכתובים אחריה, שהרי כתוב בפתיחת הפרשה בפס' ב': "אלה מועדי ה'..." לשון רבים, אולם מפס' ד' ניתן ללמוד בהיפך, ששבת אינה בהכרח קשורה למועדים שכן בפס' הפתיחה נאמר מחדש "אלה מועדי ה'..." כמו כן בסוף הפרשה בפסוקי הסיכום (לז-לח) אומר הכתוב: "אלה מועדי ה' וכו'... מלבד שבתות ה'..."

מלבד החלוקה במבנה הפרשה ישנו חילוק ברור בין המועדים לשבת. שבת - קבועה ועומדת מששת ימי בראשית, קביעה אלוקית שלא זזה ממקומה. המועדים - נקבעו ע"י הקב"ה, אך ישנה התערבות אנושית בקביעתם בעיבור השנה וקידוש החודש. במדרש הוצגה הבעיה בשאלה: "מה ענין שבת אצל מועדות?" דהיינו, נקודת המוצא היא שאין קשר (תו"כ פרשה ט').

פתרון בעיה זו יבואר בשני כיוונים שיגדירו מה היחס בין שבת למועדים. א) שבת כחלק מהמועדים. ב) שבת כנבדלת מהמועדים.

ב. הקשר התוכני בין שבת למועדים

יש לבדוק מה יכול להיות מכלה משותף בין המועדים:

1. הקרבת קרבנות מוסף - רשימה מפורטת בפרשת פנחס. כל יום שיקרב בו קרבן מוסף יקרא מועד. אולם מכלה משותף זה בעייתית מכיון שגם בר"ח אנו מקריבים קרבן מוסף ואעפ"כ ר"ח אינו מופיע בפרשתנו.
2. מצוות יחודיות - לולב, שופר, מצה וכו' - המפורטים בפרקנו. כלומר כל יום בו אנו מקיימים מצוה מיוחדת יקרא מועד. הבעיה במכלה

זה הוא שמע"צ שאין לנו בו מצוה יחודית ואעפ"כ נקרא מועד "שמיני רגל בפני עצמו..." וכמו כן שבועות שבמישור הפרטי אין לנו מצוה יחודית (מלבד הקרבת שתי הלחם במקדש)!.

3. שביתה ממלאכה - נגדיר שכל יום שבו שובתים ממלאכה יקרא מועד. הדבר בעייתי משתי סיבות:

א) קשה לומר שמועד יקבע בגלל אי-עשיה (סיבה שלילית) למעט שבת. ב) יש הבדלים בשביתה המלאכה בין ובתוך המועדים: יו"כ, יו"ט, חוה"מ.

המסקנה היא ששלושת המאפיינים הנ"ל קיימים במועדים אולם אין הם הגורם לקביעת המועד אלא על בסיס זה שיש לנו יום מיוחד אנו שובתים ממלאכה, מקריבים קרבנות ומקיימים מצוות יחודיות, כלומר המאפיינים הנ"ל הם תוצאה של היום ולא הסיבה.

ג. מועדי ה'

בפס' הפתיחה של הפרשה ובמספר מועדים יש חזרה על מבנה לשוני של שיוך המועדים לה'. 'מועדי ה"', 'פסח לה"', 'חג הסוכות שבעת ימים לה"', 'תחגו את חג ה"'. מכאן ניתן להסיק שהתורה לא רצתה ללמדנו רק את המצוות היחודיות לכל מועד, אלא להדגיש לנו שמדובר כאן במועדי ה'. על סמך זה ניתן למצוא את הקשר בין שבת למועדים.

ד. מועדי ה' מקראי קודש

הביטוי שחוזר על עצמו בכל המועדים הוא "מקראי קדש". יש להבין את משמעות הביטוי.

כותב הרמב"ן בסוף פירושו לפס' ב': "וטעם מקראי קודש שיהיו ביום הזה כולם קרואים ונאספים לקדש אותו, כי מצוה היא על ישראל להקדש בבית האלוקים ביום מועד, לקדש היום בפרהסיא בתפילה והלל לאל, בכסות נקיה ולעשות אותו יום משתה כמו שנאמר בקבלה..."

לפי הסברו, מקרא קודש הוא יום שבו כולם נקראים לעשותו קודש בדברים שפרטנו לעיל. לפי אונקלוס מסביר הרמב"ן שמקרא הכונה מאורע, זמן

1. בימים שנקבעו ע"י חז"ל - חנוכה ופורים ישנם מצוות יחודיות, אולם אין הם נקראים מועדים אלא ימים: "והימים האלה נזכרים ונעשים" (אסתר), "וקבעו שמונת ימי חנוכה" (על הנסים, וכן במגילת תענית "יומי דחנוכה").

שכאשר הוא מגיע עושים אותו קודש. הרמב"ם בהל' יו"ט פ"ו הט"ז-י"ז. מקביל בין עונג שבת ליו"ט: "כשם שמצוה לכבד השבת ולענגה כך כל ימים טובים". ומצות שמחה "לשמחה הוא ובניו ובני ביתו כ"א כראוי לו", "לא יהיה אוכל ושותה כל היום כולו, אלא כך היא הדת משכימין כל העם לבתי כנסיות ולבתי מדרשות..."

ממקורות אלו עולה שהביטוי מקרא קודש משמעו יום מקודש לה' שביטוייו המעשיים:

במישור הרוחני - תפילה, הלל, לימוד ושמחה.

במישור הגשמי - כסות נקיה ואכילה ושתייה בהרחבה.

איסור המלאכה בימים אלו גם הוא מובן. לא יתכן שאדם יעסוק בעסקי ויקיים את מצוות היום כראוי. זהו יום שמוקדש כולו לעבודת ה' ולא לעסקי חול.

יוצא א"כ שהיחוד העיקרי של מועדי ה' הוא בהיותם מקראי קודש וזהו המאפיין לכל המועדים.

ה. שבת שבתון מקרא קודש

כאן בא לידי ביטוי הקשר התוכני בין שבת למועדים.

יום השבת הוא היום הראשון שנתקדש ונקרא מקרא קודש: "ויברך אלוקים את יום השביעי ויקדש אותו..." ובפרשתנו: "שבת שבתון מקרא קודש". התורה כללה כאן את כל הימים הראויים להקרא מועדי ה'. המאפיין לכולם הוא היותם מקראי קודש ובתוכם נכללת גם השבת. ראוי א"כ היה שתאמר יחד עם שאר המועדים. מדוע א"כ חלק הכתוב בין שבת למועדים? אלא שמבחינת קביעת השבת והמועדים קיים הבדל וכפי שהוצגה הבעיה, ולכן היה מקום לחלק בכתוב בין השבת למועדים.

ו. השבת והמועדים

מהנאמר לעיל נראה שיש קשר לא מבוטל בין שבת לשאר המועדים, אך עם זאת התורה הבדילה בין ענין השבת לענין המועדים.

הסברנו את החלוקה בהבדל שבין קביעת השבת לקביעת המועדים. אולם ההסבר הוא טכני. ננסה לראות עפ"י המדרש מהו היחס בין שבת למועדים.

כותב רש"י בשם המדרש: "מה ענין שבת אצל מועדות? ללמדך שכל המחלל את המועדות מעלין עליו כאילו חילל את השבתות וכל המקיים את

המועדות מעלין עליו כאילו קיים את השבתות.”

בנקודת המוצא אין קשר לכאורה בין שבת למועדים. “מה ענין שבת אצל מועדות”. בנוסף ניתן לשאול: למה היחס הוא חד-כווני? ההתייחסות למועד מראה על ההתייחסות לשבת ולא ההיפך. למה יש היה אמינא שאדם יחלל את המועדים יותר מהשבתות?

על בסיס השאלה הנ”ל ננסה לבאר מהו היחס בין שבת למועדים. שבת נקבעה ע”י הקב”ה בזמן הבריאה ומכיון שביום זה “שבת ה’ מכל מלאכתו אשר ברא אלוקים לעשות” גם אנו שובתים ממלאכתו ומקדשים יום זה בתפילה, בלימוד, בכסות ובמזון.

אדם המאמין כי ה’ ברא את העולם ומאמין בסדרי הבריאה שנקבעו ע”י רבש”ע בששת ימי הבריאה, מבין שאם אז ה’ שבת מכל מלאכתו, ראוי יום זה להקרא מועד ה’ וכתוצאה מכך גם אנו מצווים לשבות לעדות על בריאת שמים וארץ. זהו זמן בו אנו מבטאים את אמונתנו בה’ כבורא העולם. אולם באשר לשאר המועדים מתעוררות אצל האדם מספר ספיקות:

1. כל המועדים (למעט רה”ש) מסמלים אירוע לאומי כלשהוא, בצורות שונות.
2. ג’ הרגלים מקבילים לתקופות חקלאיות בשנה. אולי חוגגים בגלל ההצלחה החקלאית.
3. הקביעה נראית מוזרה, מצד אחד קוראים לימים אלה מועדי ה’ ומצד שני ישנה התערבות אנושית בקביעה².

התמיהות הללו עלולות להעלות בלב האדם יחס של קלות ראש כלפי קדושת המועדים, ודאי שלא אותה התייחסות כמו שהוא מיחס לשבתות. ה”כריכה” של שבת ושאר המועדים באה לומר כשם שיום השבת השבת מבטא את אמונתנו בה’ כך גם שאר המועדים, אלא שבמועדים ישנן בחינות אחרות של אמונה.

במועדים ניתן לראות שני מאפיינים:

חלקם נקבעים עפ”י אירועים היסטוריים (פסח, שבועות, יוה”כ) או סמלים

2. בגמ’ בברכות (מט.) “מקדש ישראל והזמנים, ישראל דקדשינהו לזמנים מקדש ישראל וראשי חודשים, ישראל דקדשינהו לראשי חודשים...”

אירועים היסטוריים (סוכות). כמו כן יש הקבלה בינם לבין התקופות החקלאיות, חג האסיף, חג הקציר וחג הביכורים.
כלומר ביטויים של טבע והיסטוריה.

בניגוד לבריאה שהיא כולה ע"י ה', בטבע ובהיסטוריה יש לאדם חלק בין אם הוא זה שנגאל או שהוא עובד אדמה ונהנה בהצלחת יגיע כפיו. יוצא א"כ שבשבת ישנה בחינת אמונה' בה', כבורא עולם. ובמועדים האירועים כביכול טבעיים של ההצלחה החקלאית ומהלכי ההיסטוריה גם הם יד ה' והינם ביטויים להשגחת ה'. אנו מבטאים במועד את האמונה שבעולם, גם לאחר הבריאה, אין מקריות והכל מיד ה' ומצד זה ראויים ימים אלו להקרא מועדי ה'.

מכיון שבמועדים יש משמעות לגבי האדם, הוא עצמו פעיל בהם, כעם שנגאל, מקבל תורה, או מעבד את אדמתו, לכן יש מקום שלאדם יהיה חלק בקביעתם.

סיכום

המסקנה מן הדברים היא שהקשר בין שבת למועדים הוא במהות הכללית של ימים אלה כמקראי קודש ובמצוות דומות שנגררות מכך במישור הרוחני ובמישור הגשמי.

ההבדל בין שבת למועדים הוא במהות המיוחדת של שבת לעומת מהותם המיוחדת של המועדים. בשבת אנו מבטאים את אמונתנו בבורא עולם ובמועדים אנו מבטאים את אמונתנו בהשגחת ה' ובהנהגתו את ההיסטוריה